

It-tfajjel Gaetano Falzon, l-iżgħar wieħed, flimkien ma' ommu u t-tliet ħutu.

It-tifel li tilef ħajtu f'borma brodu

Kif 2,000 Malti għexu t-Tieni Gwerra bħala internati f'kampijiet ta' koncentrament fl-Italja

F'Diċembru tal-1942 Gaetano Falzon kellu erba' snin. F'Jannar ta' qabel huwa kien wieħed mill-2,000 Malti ta' Tripli, imsejha Tripolini, li sfaw internati fl-Italja għax kellhom passaport Britanniku. Ma kienx ilu wisq li tpoġġa flimkien mal-familja tiegħu fil-kamp ta' koncentrament ta' Le Fraschette, qrib Alatri fil-provincja ta' Frosinone fiċ-ċentru tal-Italja. Dan kien wieħed mill-kampijiet mibnija mir-reġim Faxxista biex fih jitqegħdu "internati civili di guerra". Peress li l-ġenituri tiegħu ma aċċettawx li jsiru simpatizzanti tal-Faxxiżmu, spiċċa huwa wkoll ikkonfinat f'kamp ta' koncentrament.

Lejla fost l-oħrajn il-Maltin ingabru madwar l-imwejjed jistennew l-ikel fqir li kien joħroġ mill-kċina tal-kamp. L-ikel kien dejjem l-istess: soppa b'xi għaġina tgħum 'l hemm jew 'l hawn. Din id-darba wkoll l-ikel dam ma ħareġ. Il-Maltin damu jistennew bil-ġuħ. Mad-daqqa u l-ħin hekk kif tfaċċat il-borma l-kbira tas-soppa, mar id-dawl. Ma kienx mument! Il-Maltin ħolqu storbju shiħ. Riedu jieklu.

Gaetano Falzon kien fuq ommu. F'dak l-istorbju kollu, huwa beża' u bla ma ħaseb xejn ħarab jiġri, fid-dlam. Hoss bħal tisbita, ċaflisa fl-ilma, bikja u ħafna twerzieq.

Id-dawl gie lura. Kulhadd induna x'gara. It-tfajjel kien żelaq u spiċċa fil-borma bis-soppa li kienet tqegħdet fil-

kamra ftit qabel biex minnha jitqassam l-ikel. Suldati Taljani ħarġu lit-tifel mill-borma mismut kollu. Ħaduh malajr fl-isptar ta' Alatri iżda kien kollu għalxejn. It-tifel indifen ftit jiem wara fiċ-ċimiterju ta' din il-lokalità żgħira Taljana.

Din l-istorja jirrakuntawha l-eks internati Romeo Cini, Concetta Ellul u Rita Camilleri, uħud minn dawk li ġew intervistati għad-dokumentarju storiku riċerkat li se jixxandar fuq Television Malta din il-ġimgħa u li għall-ewwel darba se jbexxaq bieb fuq l-istorja minsija tal-2,000 internat Malti ta' Tripli li fit-Tieni Gwerra spiċċaw żgumbrati mil-Libja bit-Taljani jinternawhom fl-Italja.

Id-dokumentarju Maltin Internati fl-Italja huwa produzzjoni ta' Television Malta b'kitba u riċerka tal-ġurnalista Mario Xuereb u sar wara riċerka fl-arkivji fl-Italja bil-kollaborazzjoni tar-riċerkaturi Taljani Andrea Giuseppini u Marilinda Figliozzi. B'ritratti esklussivi tal-epoka u b'filmati miġbuda fil-kampijiet ta' koncentrament li għadhom jeżistu, id-dokumentarju jinkludi għadda ta' intervisti ma' eks internati Maltin li illum għandhom età venerabbli u jgħixu mxerrdin mal-erbat'irjieħ tad-dinja.

Maltin Internati fl-Italja – Storja Vera jixxandar nhar it-Tlieta 25, l-Erbgħa 26 u l-Ġimgħa 28 ta' Settembru fid-9:30pm fuq TVM.